

SZÖLLŐSY ZOLTÁN – BULÁNYI GYÖRGY

A LEGBOLDOGABB PILLANATOK
(SZÖLLŐSY ZOLTÁN BESZÉLGETÉSE BULÁNYI GYÖRGGYEL)

Sz.Z.: Sokat olvashattunk már a Téged ért sérelmekről, meghurcoltatásokról, megaláztatásokról, ennek ellenére vidám embernek ismerünk, nem pedig egy keserű öregúrnak. Mi ennek az oka? Honnan kapod az erőt, hogy olyan legyél, amilyen vagy? Melegszívű, kedves, mosolygós és nyitott barátja mindenkinek, aki szeretettel fordul feléd.

B.Gy.: Tartok tőle, hogy az a fénykép, amit most megrajzoltál rólam, egy kissé retusált fénykép. Mindebből én annyit érzek igaznak, hogy nem vagyok boldogtalan, különösebben nem nyafogok, viszonylag könnyű szívvel belenyugodtam abba, hogy a dialektikus és történelmi materializmus képviselői úgy gondolkodtak rólam, és úgy viselkedtek velem szemben, ahogy; és az évek múlásával még abba is bele tudok szokni, hogy egy magát Jézus Krisztusról nevező egyház első számú közellenségnek tart, semmi egyébért, csak azért, mert figyelmeztetem a rám hallgatókat arra, hogy Jézus Krisztus kíván tőlünk valamit...

Meg tudok birkózni a sorsommal. Azzal is, hogy nekem senki semmiféle pódiumot nem ad, minden hallgatóközönséget magam gyűjtök egybe, könyveimet magam adom ki, terjesztésük is az én feladatom. El tudom fogadni azt, hogy ez jut nekem, és eddigelé nem váltam programtalanná.

Megvan életemben mindaz, aminek következtében számomra az élet elviselhető.

Sz.Z.: Karinthynek van egy novellája, Találkozás egy fiatalemberrel a címe, amelyben az író szembesül ifjúkori énjével, és szemrehányást tesz magának néhány dolog miatt, amiket nem valósított meg kamaszos álmaiból. Nem elég, hogy az emberiséget nem tudta boldoggá tenni, még a repülőgépet is más találta fel, sőt, az Északi-sark felfedezése sem az ő nevéhez fűződik. Van-e valami, amit az ifjú Bulányi számon kérne, ha találkozna vele? Ami rajtad múlt, s te nem tetted meg, nem érted el?

B.Gy.: Számon kérné, de megbocsátaná a mulasztásaimat. Mindaz eszembe jut, amit meg akartam írni, és aminek megírására azért nem került sor, mert 1949-től kezdve lelkipásztori célzatú írástermelést folytatok. De el tudom mondani, hogy mi volt bennem annak idején: mi mindent kell megcsinálnom.

Mindenképpen Horváth Jánosnál akartam doktorálni, ezt rögtön az alapvizsga után be is jelentettem neki. Ő azonnal ajánlott nekem témát: Arany János és a családiság. Hát nem tudom, hogy illedelmesen viselkedtem-e, de azt válaszoltam, hogy már van saját témám, a nemzeti klasszicizmusról óhajtottam ugyanis disszertációt írni. Pillanatokon belül nyilvánvalóvá vált számomra, hogy ezt az értekezést csak hat kötetben lehet megírni, a következő pillanatban pedig az lett nyilvánvaló, hogy nincs elegendő tudásom hozzá, mert ahhoz nekem véleményt kellett volna formálnom olyan dolgokról, amikhez szagolni sem tudok. Hosszú és szomorú szünet telt el, mire rájöttem, hogy mit is csináljak, mi legyen az új témám. De végre kigondoltam ezt is: Arany János és a magyar versritmus. Ezt is hat kötetesre terveztem. Az első kötet (Arany János verstani fogalmai és jelei) el is készült, s Horváth János végig is glosszázta. Még a második kötetbe is belefogtam, elküldtem Keresztury Dezsőnek, akinek tetszett, de nem volt módja megjelentetni. Legalább 1950-ig kísértett, hogy folytatni kellene, de ezt a csoportmunka sajnos nem engedte meg.

A harmadik mű, amit nem írtam meg, A magyarságtudomány kézikönyve. Természetesen most is 6 kötetre járt az agyam. Szappanos Béla, az Actio Catholica ifjúsági titkára megbízást is adott, hogy készítem el. Végezetül volt egy hatalmas jegyzetömegeg a magyarországi

ellenreformációról: nem Pázmánnyal kezdődtek a dolgok, hanem ott volt például Marosvásárhelyi Gergely is, és még nagyon sokan mások. E munkámmal Szekfű Gyulához jártam be, aki nagyon örült neki, hogy foglalkozom ezzel. Ennek ellenére a terveim maradtak tervek, esetleg kéziratok.

Sz.Z.: Ha most újra kezdenéd az életedet, lenne-e olyan dolog, amit egészen másként csinálnál?

B.Gy.: Ez nagyon más kérdés, mint az előző. Abba nem tudom beleélni magam, hogy az motiváljon: legyen minél több pénzem. Önmagam előtt mindenképpen igazolt életet akarok élni, ami ugyanazt jelenti, mint hogy Isten előtt akarok igazolt életet élni. A legkülönb ügyet szeretném szolgálni. Ezt nyilvánvalónak tekintem, de ezen kívül volt egy változó mozzanat is: hogy a dicsőséges Vörös Hadsereg meghódította hazánkat. Ebből adódott, hogy ifjúkori álmaimat arról, hogy hány éves koromban leszek a magyar irodalom magántanára, és mikor leszek tanszékvezető, elfújta a történelem. Ami a változó mozzanaton fordul, azt csinálnám másképpen. De azt ifjúkorom óta tudom is, vallom is, hogy bármilyen körülmények közé is kerüljek, élni mindig a legkülönbért akarok.

Sz.Z.: Mi bírt rá annak idején, hogy fölvedd a reverendát?

B.Gy.: Piarista diákként nagyon szerettem volna piarista pap lenni és magyart tanítani. De abban az időben elmondhatatlanul szépek voltak a mátyásföldi kislányok... Sokáig nem lehetett látni, hogy ki lesz a győztes. Nem is igen értem rá foglalkozni vele, mert érettségire kellett készülnöm, pályázatokat kellett írnom, minél több országos gyorsíró versenyt meg kellett nyernem, és egyéb fontos feladataim voltak. Úgyhogy annak a kislánynak, amelyiknek éppen udvaroltam, megmondottam 36 tavaszán, hogy énrám most ne számíton, mert én pályázatot írok és érettségire készülök. Azonnal váltott is, semmiféle problémát nem okoztam neki. Aztán lezajlottak a vizsgák, és én zavartan kérdeztem magamtól: "Most mit fogsz csinálni?"

S mivel a lelkiatyámmal már milliószor átbeszéltük ezt a dolgot, mégsem jutottunk semmire, elmentem a tanárideáломhoz, a Sík Sándor nevelte Bátori Józsefhez, és elmondtam neki a szituációm. A következőt válaszolta: "Nézd, én 1919-ben érettségiztem, s azt a kérdést tettem föl magamnak, hogy hol tudok a legtöbb jót tenni. És megállapítottam, hogy a legtöbb jót piarista tanárként tudom tenni. És utána fejest ugrottam a dolgokba."

Ezek a mondatok meghatározó erejűvé váltak számomra. Ha az én magyartanárom és emberideáлом is úgy lett piarista, hogy fejest ugrott a dolgokba, akkor én is fejest ugrom.

Sz.Z.: Azóta az elméleti jellegű írásaidban eljutottál arra a felismerésre, hogy Jézustól teljesen idegen az a gyakorlat, hogy kizárólag nőitlen férfiakat szentelnek pappá. Aztán arról is többször írtál, hogy a szerzetesi fogadalmak, amelyeket evangéliumi tanácsokként emlegetnek, valójában az evangéliumban nem tanácsok. Egyik sem. A tisztaság (nem a szüzesség!) a szegénységgel együtt határozott parancs, a harmadik, az engedelmesség pedig kifejezetten emberhez méltatlan magatartásmód. Ha egy szerzetes pap azt vallja, hogy a cölibátusra nincs semmi szükség, a szerzetesi fogadalmak pedig az embertől és Jézustól egyaránt idegenek, akkor hogyan tudja magát továbbra is azokhoz a fogadalmaihoz tartani, amiket értelmetleneknek tart? Ez bonyolultan a kérdés. Egyszerűbben: miért nem nőszültél meg?

B.Gy.: Erre nagyon könnyű válaszolnom. Először is bevallom, hogy nekem nem sikerült szublimálnom a vágyaimat, pedig de sokszor magyarázták, hogy a jó szerzetes ezeket a

dolgokat szublimálja. Hát nekem annyira nem ment, hogy egyszer a börtönben meg is fogalmaztam, mi az én gondom. Megállapítottam, hogy három nagy bajom van. Az egyik az, hogy börtönben vagyok, de hát ez elmúlhat. A másik, hogy állandóan fáj a fejem. Még szerencse, hogy ez is elmúlhat. A harmadik pedig az, hogy van egy fogadalmam, de az nem múlhat el, ezért ez a legnagyobb bajom. És hogy miért nem segítettem magamon mégsem? Egyszerűen azért, mert úgy mértem le - és nem hiszem, hogy tévedtem - , hogy hiteltelenné lett volna minden szavam. Sokan elkönyvelték volna rólam: "Hát ezeket mondta a jó öreg fiú, mert meg akart nőszülni". Van is erről egy anekdota: A katolikus pap egyik alkalommal átmegy a református kollégájához, és azt mondja neki: Te, annyit gondolkodtam a predestinációról az utóbbi időben, és rájöttem arra, hogy ebben az ügyben Kálvinnak volt igaza. Hallgatja a református lelkész egy darabig, aztán közbeszól: Na jó, hagyj abba; kit akarsz elvenni feleségül? Ha én megtettem volna ezt a lépést, nemcsak mások szemében, hanem magam előtt is súlytalanná váltam volna. Inkább vállaltam azt a kínlódást, sikeres és sikertelen kínlódást, amelyik a cölibátussal együtt jár.

Sz.Z.: De te sok olyan papot ismersz, akik megtették ezt a lépést. Példájukkal nem hatottak rád? Nem nehezítették meg a kitartásodat?

B.Gy.: Valamikor a 40-es éveimben édesanyám észrevette, hogy valami van a fia életében, ami neki nem tetszik. És miközben varrogatott, stoppolgatott, én meg éppen ott ültem mellette, azt mondta: "Tudod, fiam, ha egy katolikus pap meg akar nőszülni, az inkább haljon meg!" Üzenet.

Az az érzésem, hogy én a nőszülésbe belesántultam volna. A tartásomat veszítettem volna el. És mindezt úgy mondom, hogy számomra teljes értékűek maradtak a Bokornak azok a papjai, akik megházasodtak, egyáltalán nem tekintem őket másodrangú állampolgároknak. Igaz, hogy amikor még nőtlen papi állapotban voltak, akkor sem voltak elsőrangú állampolgárok, mert a Bokorban nincsenek elsőrangú és másodrangú állampolgárok, csak az Isten népe van, és ha történetesen egy nagymama tudja legjobban húzni a szekeret, akkor ő lesz képviselőtestületünk vezetője.

Sz.Z.: Sokszor rámutattál arra, hogy Jézus nem akart új vallást alapítani. Ugyanezt a gondolatot valaki egy helyen úgy fogalmazta meg, hogy Jézus és társasága tulajdonképpen a zsidó vallás egy kis szektáját jelentették. Ha ezt el tudjuk fogadni, miért fáj annyira, ha rád, ránk, a Bokorra, azt mondják néhányan, hogy szektások vagyunk? Vagy miért bánt, ha eretneknek neveznek minket?

B.Gy.: Valóban tiltakozom az ellen, Isten és a nagyvilág előtt, hogy engem vagy a Bokrot szektásnak minősítsenek. Azért tiltakozom, mert Schillebeecxszel vallom, hogy az, amit a katolikus hierarchia csinál, az a strukturális eretnekség. És ez ellen meg a hierarchia tiltakozzék.

Bűbájos dolgot mondok. 1982 májusában a nagymarosi kisközösségi ifjúsági napon Lékai kihirdeti, hogy Bulányival és Kovács Lacial nem koncelebrál. Az ott lévő regnumi papok szépen beöltöznek és miséznek, kivéve Keglevich Pistát. Ő is regnumbeli atya, de ezután nem megy el a regnumos találkozóra, mondván: "Ti árulók vagytok, a Regnum én vagyok". Ezt most analógiaként mondom.

Mi az, hogy én szektás vagyok? Azt képviselem, amit Jézus Krisztus tanított, úgyhogy lehet, hogy mindenki más szektás, de én nem vagyok az. A szektásnak minősítés minden esetben marginalizálási szándékot takar.

Kérdezted volna meg ugyanezt a mi Urunk Jézus Krisztustól. Ő vajon egy zsidó szektát képvisel? Nem, Ő a zsidó, Ő az igaz zsidó. Nem Kaifás, hanem Jézus az igazi. Hát én

ugyanígy vagyok. Határozottan hiszem, hogy én vagyok az igazi katolikus, nem az a hierarchia, amelyik összefogott a pártállammal, hogy engem elintézzon.

Sz.Z.: Mindenki úgy tartja, hogy a Keressétek az Isten országát! című (megintcsak hatkötetes) teológiai összefoglaló tekinthető a főművednek. De már idestova 30 esztendő eltelt, amióta megírtad. Össze tudnád foglalni tömören, hogy azóta miben változott a véleményed? Mit fogalmaznál meg másképp, ha ma írnád?

B.Gy.: Tulajdonképpen egyetlen dolgot látok csak másként. Ezt a Szent Pál-teológia VII. kötetében, az Egyetlen szövetség?-ben el is mondtam. A KIO írása idején az új bort és új tömlőt a Kaifás által képviselt alakulattól elszakadásnak értelmeztem. Most már ezt másképpen gondolom. Jézus csak egy közösséget, egy kis bokrot csinált a zsidó valláson belül, nem pedig egy új egyházat.

Sz.Z.: Barátaid között egyre többen vannak, akik tagadják Jézus istenségét és feltámadását. Ezzel kapcsolatban te még mindig a régi hittartalmakat vallod?

B.Gy.: Nincsen komoly kísértésem arra, hogy a túlvilági, természetfeletti térképet lecseréljem valami másra. Nem tudok jobbat, szebbet kitalálni. Én a KIO-val elénekeltam a tőlem telhető legkülönbet erről, ma sem mondhatok annál többet, mint amit ott leírtam. Egy dekával se lenne nagyobb súlya annak, ha azt képviselném, hogy azóta nem úgy vannak ám már a dolgok. A változás csak az, hogy 30 esztendővel ezelőtt jóval értetlenebb voltam a másként gondolkodókkal szemben. Nos, ma már azt mondom, hogy ha te térkép nélkül vagy más térképpel különb dolgokat tudsz letenni az asztalra, mint én, hatékonyabban tudod építeni az Isten országát, akkor gondolkodni fogok, nem kell-e nekem is térképet cserélnem.

Sz.Z.: Az/ hiszem, mindenkinek a számára, aki felfedezi, hogy Isten tolmácsnak választotta őt, kétségtelenül ez a legnagyobb hivatás, ez a legnagyobb feladat. Ezen kívül viszont az embereknek szokott lenni becsületes szakmájuk is. Neked egyszerre kettő van: pap vagy és tanár. Melyiket tartod a saját életedben fontosabbnak?

B.Gy.: Kezdem azzal, hogy a Jóisten kétfajta embert teremtett: magyartanárt meg a többit. Ha, teszem azt, matematikus volnék vagy dögész, akkor lehetséges, hogy tudnék válaszolni a kérdésedre. De mivel nemcsak úgy egyáltalában vagyok tanár, hanem magyartanár vagyok, ennek következtében nem tudok válaszolni.

Tavaly októberben tatabányai református atyafiaknak tartottam előadást, s a végén odajött hozzám egy hajlotthátú öregúr, bemutatkozott, és elmondta, hogy az 1943-44-es tanévben én tanítottam neki az irodalmat, és máig sem felejtette el a Zalán futása óráimat. Templomi áhítat volt, amikor évtizedekkel ezelőtt Vörösmartyról beszéltem a tatai gimnázium 6. osztályában, de a mostani evangelizációs jellegű teljesítményeimnek is mindig az a csúcspontja, ha felolvasom Illyés Gyulának a Dithyrambus a nőkhöz vagy Szabó Lőrinc: Vang An-si vagy mondjuk Sinka István: Virágballada c. versét.

Amikor prédikálok vagy lelkigyakorlatot tartok, akkor tanáros vagyok; és amikor tanítok, érződik az, hogy ez az ember azért lett tanár, mert úgy gondolja, hogy ezáltal sokkal inkább tud pap lenni, mint különben. Ennek talán érdekes megnyilvánulása az, hogy a Koinoniába, amelyik alapvetően teológiai folyóirat, belekerült egy nyelvészeti tanulmányom arról, hogy való-e a "való" szót annyit használni, mint amennyit használjuk.

Sz. Z.: Mivel magam is pedagógus vagyok, nap mint nap megtapasztalom, hogy milyen nehéz manapság értékeket átadni a gyerekeknek. Hogy látod a mai oktatási helyzetet? Mit gondolsz,

a piarista rend tanítási tapasztalataival és 80 esztendő's életbölcsségeddel mit tudnál kezdeni ma egy állami iskolában a tizenévesekkel?

B.Gy.: Azt hiszem, hogy a legegyszerűbb lenne azt mondanom, hogy semmit. De hát honnét tudhassam azt, hogy tényleg semmit? Ki kellene próbálni.

Ezelőtt jó 30 évvel, amikor még a Tempó nevű vállalatnál melóztam, és vasárnaponként Halász Bandi bácsihoz jártam kisegíteni Pécelre, egy alkalommal Bandi bácsinak el kellett mennie valahová, és az egyik templomi hittanórát rám bízta. Probléma nélkül elvállaltam, mert mélyen meg voltam győződve arról, hogy valami "first class" teljesítményt fogok produkálni. És megbuktam. Egyszerűen azért, mert azokkal a módszerekkel és ama körülmények között, amelyek mellett az én diákjaim pisszenni sem mertek, amikor magyarul, a péceli gyerekek a hittanóra 45 percét végighülyéskedték, -baromkodták; és én csinálhattam akármit, nem figyeltek rám. Pisztollyal agyonlőhettem volna őket, ez lett volna az egyetlen hatásos módszer.

Értékátadáshoz az kell, hogy a hallgatóság értékátvétési szituációba kerüljön. Ha ő ökörködhetik akkor, amikor én erőlködöm, akkor nincsen sok lehetőségem. 1947-ben fele óraszámban egy kereskedelmiben tanítottam. Az elődöm által jelesként elkönyvelt tanítványok nálam sorban szekundáltak. Mondtam: "Álljon már meg a menet! Gyerekek, mi van veletek?" Mire az éltanuló felállt, és a szemembe mondta, hogy még egyetlen érdekes magyaróra sem volt. "Milyen lenne az érdekes magyaróra?" -kérdeztem. "Az egész tanterv rossz - válaszolta az egyikük - , mert két óra torna van és huszonnyolc egyéb, pedig huszonnyolc óra tornának kellene lenni és csak két óra egyébnek". Ebben az alapállásban lévő gyerekek számára nem tudok értéket átadni, itt csak unalmas órákat tudok tartani.

Sz.Z.: A mostani tizenévesek között viszont ott vannak a Bokor-szülők gyermekei is; nem is kevesen, hiszen köztudomású, hogy a Bokor közösségben sok a nagycsalád. Mennyire maradt meg ez a bizonyos harmadik nemzedék abban a jézusi tanításban, amit a szüleiktől kaptak? Különbek ezek a gyermekek, mint a kortársaik?

B.Gy.: Ide figyelj, én a harmadik nemzedék színe előtt nagypapa vagyok. Egy nagypapának pedig illik összefogni az unokákkal, megvédeni őket a zordon szülőkkel szemben.

Még előttem van az, hogy 3 éves koromban anyám rémületére az egyik nagypapám azzal szerzett nekem örömet, hogy a hosszúszerű pipáját beledugta a számba. Lehet, hogy nem optimális, amit mondok, de nem hiszem, hogy alkalmas szituációban lenne az ember, hogy 60 esztendőbeli korkülönbséggel megmérjen egy nemzedéket. Inkább a szájukba dugom a pipámat. Ezzel a magatartással legalább nem veszítem el velük az érzelmi kapcsolatot. Nem tartom magamat elvtelennek emiatt, mert tökéletesen tisztában vannak azzal, hogy mit gondolok; tudják, mit képviselek. Zsörtölődjön velük az apjuk meg a csoportvezetőjük, a nagyapjuknál pedig érezzék jól magukat. Remélem, látják, hogy eközben bízom bennük. Hiszem, hogy ők is el fogják végezni a maguk nemzedékében azt a munkát, amit a Bokor első és második generációja már elvégzett. De az unokáimmal nem akarok bokszolósdit játszani.

Sz.Z.: Eljutottunk az érzelmek világába. A börtönéveket, a kitaláltságot a feltétlen szeretet tanítása miatt vállaltad. Számodra a szeretet alapvetően nem egyfajta érzés, hanem jót akarás a másoknak, szolgálat, adás, szelídség. Az ellenségszeretet jézusi parancsa azt kívánja, hogy a téged üldözőkkel is jót tegyél. De mi van az érzelmek szintjén? Van-e olyan ember, aki iránt gyűlölet él a szívedben, akire csak utálkozva tudsz gondolni?

B.Gy.: Eddig még nem vizsgáltam meg magam ilyen szempontból, de most megpróbálom. Gyűlölöm-e én Ratzingert? Azt hiszem, nyoma sincs bennem ennek az érzésnek, bár tisztázni

kellene, hogy a gyűlölet mint érzés mit jelent. Nekem teljesen átprogramozódott az agyam, csak arra tudok gondolni, hogy az szeret, aki jót tesz a másoknak, és az gyűlöl, aki rosszat tesz a másoknak. Abban biztos vagyok, hogy semmiféle rosszat nem vagyok hajlandó tenni senkinek sem. De mit jelent ez érzelmi vonalon?

Hát azt elismerem, hogy nem rokonszenvezek Ratzingerrel. De megértem őt, és föltételezem róla, hogy meg van győződve arról, hogy úgy kell egyházat csinálni, ahogy ő csinálja. Bele tudom élni magamat az ellenfeleim helyzetébe is. Ha valaki azt mondaná, hogy írjak egy jó könyvet a Bulányi ellen, hát én teljesen ki tudnám készíteni a Bulányit. Sokkal jobban, mint bárki más. Tomka meg Lukács semmi ahhoz képest, amit én mondanék. A veséig menően tudnám képviselni, hogy mekkora barom az Isten állatkertjében ez az ember, nem tanul semmit a történelemből; azon felül, hogy egy-két embert tönkretesz és eljuttat a Golgotára, semmit nem képes elérni.

Ennek következtében elhiszem Gál Ferencről is meg Ratzingerről is, hogy ők a maguk útját egyedül járható útnak tekintik. Vojtila esetében pedig ebben egy csöpp kétségem sincs, ő tényleg mélyen meg van győződve arról, hogy a lengyel modell megmenti az egyházat, de sajnos ezek a pogány nem lengyelek nem hajlandók lengyel mintára gondolkodni és élni.

Előbb-utóbb minden bizonynyal nyilvánosságra kerül, hogy Lékait hogyan készítették ki a veszprémi ÁVO pincéjében, és hogyan fenyegették meg őt életveszélyesen. Saját palotájában sem mert szólni soha egy emberi szót, sosem mondhatta ki, amit gondolt, mert állandóan lehallgatóba beszélt.

Sz.Z.: Számomra kétségtelen, hogy Az álmodozó című írásod Jézusa te magad vagy, s eléggé egyértelműnek látszik az is, hogy Kaifás alakját Lékairól mintáztad meg. A darab kapcsán gondoltál-e arra, hogy valamiben esetleg Kaifásnak lehet igaza?

B.Gy.: Skizofrénné válnék, ha komolyan szóba tudnék állni azzal, hogy Sztálinnak, Rákosinak és az őket kiszolgáló egyházvezetésnek van igaza és nem nekem. Nem tudom elfogadni, hogy a Vatikán keleti politikája különb lett volna, mint a kisközösségek ellenállása.

Sz.Z.: Tehát a kompromisszumokra törekvés annak érdekében, hogy megmentjük az egyházat, a te szempontodból rossznak tűnik, mert egészen más út, mint amelyen te jársz. De annak idején nem látszott, hogy meddig tart ez a kommunista rendszer, és egyáltalán nem biztos, hogy rosszat akartak azok, akik belementek a kompromisszumokba, hiszen feltételezhető, hogy saját egyházukat akarták ezzel megmenteni. Vajon hol lenne a mai magyar katolikus egyház a kis lépések politikája nélkül?

B.Gy.: Gyönyörű katolikus élet volna enélkül. Ezt tulajdonképpen érdemes lenne alaposabban kifejteni. Először is mélyen meg vagyok győződve, hogy nem ok nélküli az, hogy Casaroli, VI. Pál és Vojtila a Vatikán keleti politikáját éppen itt futtathatta. Nem közönséges értékű volt a magyar katolicizmus. Volt hétezer papunk és vagy tízezer apácánk, s ezeknek nem jelentéktelen része vértanúi elszántságú volt. Magyarországon a masszív áldozatvállalás hozta a kommunista pártot olyan szituációba, hogy nem gondolkodhatott azon, hogy nyom nélkül eltámassza az egész egyházat. Tehát csak azért egyezkedtek, mert itt voltak olyanok, akik Istenért és meggyőződésükért hajlandók voltak akár megdöglenni is. Miért tárgyalt volna az államhatalom Lékával, ha Lékai mögött nem lett volna semmi? Mi voltunk mögötte, ennek következtében volt neki aduja.

Sz.Z.: Te így látod ezeket az eseményeket, az ellenfeleid azonban egészen mást mondanak. Tomka Miklós kulturált formában, Gál Ferenc indulattól fröcsögve nagyjából ugyanazt fogalmazták meg: A Bulányi-ügy szerintük tulajdonképpen annak a következménye, hogy egy

piarista pap feltűnősködni akar, és nem ismer alázatot. Azt pedig kifejezetten felháborítónak és tisztességtelennek tartják, hogy - az ő értékelésük szerint - a problémákat felfújva kitergeted az egyház szennyesét. Ezekre a vádakra, amelyeket én most szándékosan nyersen fogalmaztam meg, mit válaszolsz?

B.Gy.: Semmit, mert akik ezeket a vádakat megfogalmazzák, fekete Mercedesekben suhantak, és akik ellen megfogalmazzák, azok megtöltötték a börtönöket. Erre nincs válasz, fölösleges válaszolni. Kaifás szaggatja a ruháját, és mondja, hogy Jézus istenkáromló. A Názáretit pedig felfeszítik a keresztre, mert félrevezette a népet. Abból a pozícióból nem lehet engem másképpen látniuk. Gál megmondta az egyházi bírósági tárgyaláson, hogy ha akarok valamit, mondjam föl a leckét. Mellébeszélésnek értékelték azokat a válaszokat, amelyeken én a legmenőbb katolikus szakirodalom alapján egy álló hónapig dolgoztam.

Ahhoz, hogy akár Lékai, akár Gál Ferenc megőrizze a lelki egészségét, nekik át kellett élniük azt, amit velem szemben képviseltek, hogy itt semmi másról nincs szó, csak arról, hogy Bulányi egy hihetetlenül gőgös és beképzelt ember. Át kellett élniük, hogy nem egy elvont eszméért kell harcolni, hanem azért a konkrét egyházért, amelyiknek Miklós Imrével kellett tárgyalnia, és amelyiket a Kreml el akart taposni. És átértékelték, hogy ezért a konkrét egyházért csak fekete Mercedesekben lehet dolgozni, Márianosztrán és Baracsán nem lehet. Csak egyetemi tanárként, kitüntetve, tévében szerepelve, az állami hatalmasságokkal koccintva lehet megvívni ezt a harcot.

Sz.Z.: 16 éven át eltöltött saját egyházad a nyilvánosságtól. Meg kellett tanulnod azt, hogy minden papi teendődet templomon kívül, barátok közt, illegálisan lásd el. Jelent-e még valamit neked ezek után is maga a templom? Többet nyújt-e számodra egy templomi istentisztelet, mint az, amelyiket a lakásodban celebrálsz? Eltölt-e áhítattal az Isten házában a csöndje?

B.Gy.: Budaváriban időnként elkérem a harangozótól a kulcsot, hogy a délutáni szunyálást követően átbattyogjak a pár lépésre levő templomba. Mindemellett semmivel sem ad ez számomra magasabb hőfokot, mint a kisközösségben meggyújtott gyertya. Templomi istentiszteleti élményem 16 esztendő eltelte után sincs, mivel az úgynevezett rehabilitációm óta mindössze öt templomi misém volt, valamint két esketése. Ugyanolyan jól éreztem magam barátaimmal aranymisémen a Professzorok Házában vagy akárhol másutt. A hely nem számít.

Sz.Z.: Racionális embernek ismerünk téged, aki még az Istenről is logikusan akar beszélni. Volt-e kifejezetten karizmatikus jellegű, megmagyarázhatatlan istenélményed? Olyan megtapasztalásod, ami több valamiféle érzelmi töltetnél; amikor egyértelműen megszólított az Úr?

B.Gy.: Olyannyira nincs nekem ilyesmi, hogy én azt, amiről szólsz, hajlamos vagyok önbecsapásnak elkönnyvelni. Mi az, hogy valaki hallja az Isten hangját? Hát én is hallom, mert hiszem, hogy amit tiszta lelkiismerettel gondolok, azt az Isten gondolja. Amire indítást érzek, azt Istentől jövő indításnak érzem. De sosem szólít meg ennél erősebben az Úristen. Nem mondja: "Hát ide figyelj, te Bulányi, úgy rúglak bokán, hogyha nem azt csinálsz, amit én akarok!" Én enélkül is úgy érzem, hogy tudom, mit kell tennem.

Sz.Z.: És mit szólsz ahhoz, hogy ennek ellenére egyre többen vesznek körül téged ezoterikus, karizmatikus emberek, akik azt állítják, hogy nekik ilyen jellegű Isten-kapcsolatuk van, hogy nap mint nap élőegyesben hallgatják az Urat? Hogy találod meg velük a közös hangot?

B. Gy.: Hát először azt mondom el, hogy ők hogy találják meg velem. Aurát látnak körülöttem. Ez azért jelentős, mert mindig kettőn áll a vásár. Nem elég az, hogy Jézus meg akarja nyerni Andrást, Jánost meg Jakabot, rajtuk is múlik a siker. Fantáziát kell látniuk ezeknek a tinédzsereknek a názáreti ácsban, hogy létrejöhessen közöttük a horizontális szövetség.

Egy ilyen ezoterikus ezelőtt 4-5 esztendővel felszólított, hogy most már valljak színt, és mondjam meg, hogy hiszek-e a reinkarnációban vagy sem. Azt mondtam néki, hogy nem tudom, van-e reinkarnáció, mert még nem jártam odaát, de számomra ennek a kérdésnek az égvilágon semmi jelentősége nincs, mert egyáltalán nem befolyásol abban, hogy teljesítem-e Isten akaratát és építem-e az ő országát.

Ez után a szöveg után azoknak a számára, akik nem azért lettek ezoterikusok, hogy vakarjuk a fülüket, hanem azért, mert az Isten Lelke szólította meg őket, azoknak én jó vagyok nem jógázó és aurát nem látó állapotomban is. Sőt, közülük néhányan még azt is gondolják rólam, hogy ennek az embernek azért így is lehet a lelkében valami az Istenből.

Sz.Z.: Jézus csodáit valóságos csodáknak tartod vagy szimbolikusan értelmezed?

B.Gy.: Az Ő gyógyító képességét valóságos képességnek tapasztalom, mert az ezoterikus barátaim is szoktak gyógyítani, rajtam is tudtak segíteni.

Egyik alkalommal előadtam egy fórumon, és előadás közben elkezdtem borzasztóan köhögni. Szerencsémre ott ült a sarokban a velem kortárs Gizike, akiről tudtam, hogy kézrátételes. Megkértem: "Segíts már rajtam, mert nem tudok tovább beszélni!" "Jó - mondta -, tíz percre vonuljunk félre!" Rátette a kezét a torkomra, és elmúlt a köhögés.

Egyszer egy orvosnak föl tettem körülbelül ugyanazt a kérdést a jézusi csodákkal kapcsolatban, amit te, mire ő azt mondta: "Ez az emberiség alapképessége, csak hogy időközben elveszítettük ezt a képességet". Nem tudom, hogy Jézus csodái közül melyik valóság és melyik legenda, de hogy Ő szöveggel és gyógyításokkal ért el eredményt, abban nem kételkedem.

Sz.Z.: A Bokor közösség nagyon sokszínű, mégis általánosan elmondható, hogy tagjai legyenek bár katolikusok vagy protestánsok, ezoterikusok vagy agnosztikusok, egyedülállóak vagy családosok, mindnyájan szentségre, kiválóságra törekvő és világot formálni akaró, alkotó emberek. Ezzel szemben az orosz realizmusnak van egy kifejezése: "felesleges ember", ami vagy az életunt arisztokratákra vonatkozik, akiknek már semmi céljuk nincs, vagy a másoló hivatalnokokra, akik végzik ugyan a maguk munkáját, de amikor kidőlnek a sorból, a többiek jóformán észre se veszik, hogy valaha éltek. Szerinted léteznek felesleges emberek?

B.Gy.: Nézzük innen, nézzük onnan. Akik magukat fölöslegesnek érzik, azokból lesznek az öngyilkosok. Mivel az emberiségre nem jellemző, hogy öngyilkos lesz, kell lennie egy alapvető ösztönnek, amit manapság sokan csúcsértéknek is kikiáltanak, ez pedig az önérvényesítés. A szállítómunkások között is csak önérvényesítőkkal találkoztam, olyanokkal, akikben ez az ösztön még nem ment tönkre. Még az alkoholista kollégáim is jó embereknek akarták tudni magukat, akik az igazat és a jót képviselik.

Elöttem van egy 25 esztendő fiú. Súlyos lelkiismereti problémát okozott neki, hogy manipuláltuk a menetleveleket: "Hát nem lopni, csalni, hazudni kell ahhoz, hogy meg tudjunk élni?!"

A kérdésre adott válaszom másik rétege összetettebb. Ez a társadalmi-gazdasági szintű feleslegesség. A kapitalizmus jelenleg érvényesülő formájának az a mérhetetlen bűne, hogy már nem is akarja kizsákmányolni az emberiség egyharmadát, hanem egyszerűen feleslegesnek nyilvánítja. Őneki a kétmilliárd ember tulajdonképpen arra kellene, hogy

megvásárolja az általa legyártott termékeket, de mivel nem jelentenek fizetőképes keresletet, őrájuk nincsen szükség. Szerintük csak hatmillió embernek kellene Magyarországon élnie, a 10 millióból 4 millió már fölösleges. Ez az a súlyos ellentmondása a tőkés társaságok világalalmának, amelybe szükségképpen bele is kell pusztulnia, ugyanúgy, mint Hitlernek és Sztálinnak is a maguk belső ellentmondásaiba.

Ez maga a Sátán országa, amikor valakiket feleslegesnek ítél meg a hatalom, és eszerint is bánik velük. Pedig a Teremtő akaratából az ember értékesnek éli meg magát: "Vagyok, mint minden ember: fenség, / Északfok, titok, idegenség..."

Sz. Z.: Ebben az új szituációban, a tőkés társaságok világalalmában hogyan látod a Bokor jövőjét? Elkerülhető-e valami módon, hogy idővel itt is bekövetkezzék az, ami a legtöbb szervezetnél szükségszerűen bekövetkezik, hogy az eredeti eszméket megtagadva előbb-utóbb irányt és koncepciót változtasson?

B.Gy.: A Bokor Isten számára használhatatlanná válhat, és elmehet a nagy semmibe, ha nem teszi fel magának azt a kérdést, hogy van-e mód nem belepusztulnia az emberiségnek abba, hogy nekem van tőkém, neked pedig nincsen. Én azt hiszem, hogy a nukleáris és az ökológiai katasztrófa szükségképpen, ha nincsen osztozás. Amíg nekem magántulajdonom van, addig messzemenően arra törekszem, hogy minél olcsóbban gyártsak árut, és azt te minél drágábban vegyed meg. És ez ellen nincsen más ellenhatási lehetőség, mint hogy ezt az ügyet megszüntetjük azzal, hogy megosztom veled a vagyonomat. És ennek ugyanúgy ragályossá kell válnia, mint a kisközösségnek. Elérheti a célját, ha olyan ragályos lesz, mint hogy nem engedelmeskedünk, hanem gondolkodunk, és hogy nem pofozkodunk, hanem a konfliktust beszélgetéssel oldjuk meg.

Sosem kívántam az emberektől, hogy járjanak kisközösségbe, csak azt, hogy tegyék föl maguknak a kérdést, hogy meg tudják-e őrizni az emberségüket kisközösség nélkül. Senkitől sem kértem, hogy igenis menjen el Baracskára, csak azt, hogy döntse el, élhet-e úgy, hogy megesküszik arra, hogy az ellenségeit kiirtja, és közben tudja, hogy minden embertől azt kívánják a folyó túlsó partján, hogy őt irtsa ki. Most is csupán arra figyelmeztetlek: Döntsd el, hogy élhetsz-e úgy, hogy azért dolgozol, hogy neked legyen hat számjegyű a havi fizetésed, a másíknak pedig csak öt számjegyű. Mert a te magas fizetésednek bizony az az ára, hogy mások kevesebbet kapnak emiatt. Lehet-e úgy élni, hogy magadnak többet és különbet akarsz, mint ami juthat a másíknak?

Te persze nyugodtan mondhatod, hogy nincs szükséged a kisközösségre, hogy nem akarsz megtagadni a fegyverfogást, és hogy egy porcikád sem kívánja a vagyonsközösséget. Mindössze annyit kérek tőled, hogy légy emberhez méltó, használd a fejedet gondolkodásra, és tégy ott rendet. Csak áruló írástudó ne legyél, aki nem hajlandó szembesülni azzal a problémával, amit az Isten fölrajzol térben és időben.

Sz.Z.: Az őskeresztények vagyonsközösségben éltek, és ez nem akadályozta meg a későbbi konstantini fordulatot. A Bokorban sem mindenki olyan toleráns, mint te. Elképzelhető-e, hogy egyszer valaki a közösség élére áll, az egész szervezetet átstrukturálja, és bejelenti: "Márpedig ezután én vagyok a vezető, és az lesz, amit én akarok. Ellenvetésnek helye nincs". Valami ilyesmi történt az anyaszentegyházban is, nem?

B.Gy.: Ha ebből a csapatból valaki engedelmeskedésre alkalmas színtársulatot tud létrehozni, annak én egy platina cilindert veszek. Ez a társaság vagy továbbmegy a megkezdett jézusi úton, és meglépi a következő lépést, vagy nyom nélkül eltűnik.

Sz.Z.: Példaadásod, kitartásod sokat segíthet abban, hogy a Bokor megmaradjon a jó irányban. Mert igaz ugyan, hogy az utat járás nem mindig könnyű, azért mégsem szomorú feladat. Az írástudók elárulhatják meggyőződésüket karriervágyból vagy félelemből, de azt hiszem, hogy igazán boldogok csak a hűségesek lehetnek. Mégis mintha valamiféle hangsúlyeltolódást tapasztalnék. A keresztet gyakran emlegetjük, a menyegzőt viszont alig-alig. A szentmisét "szőlőből préselt ünnepi boritallal" ünnepeljük, mégis szeretünk olyan képet vágni, mintha csak ecetbe mártott szivacsot nyalogatnánk.

Mondom mindezt azért, mert - ahogy azt beszélgetésünk elején megfogalmaztam - jó humorú, vidám, nevetni tudó embernek ismerlek, mégis meg kell állapítanom, hogy sokkal többet tudok a szenvedéseidről (a börtönévekről és a kiközösítésről), mint az örömteli élményeidről. Ezért tartom fontosnak, hogy arról is mesélj, melyek voltak életed legboldogabb pillanatai.

B.Gy.: Hát ezt a kérdést még soha nem tették föl nekem, és eddig én magam sem gondolkodtam erről.

Sz. Z.: Akkor talán érdemes lenne most ebből a szempontból is áttekinteni az eltelt nyolcvan évet. Kezdjük a gyermekkoroddal!

B.Gy.: Hát jó, mondok egy boldog pillanatot. 1929-ben piarista kisdiaökként ültem a tanévzáró ünnepélyen. Az egyik gimnazistát, akiből később egyetemi tanár lett, az igazgató vagy négyszer is előszóltotta, hogy ilyen jutalom, olyan jutalom, amolyan jutalom; és nekem az jutott eszembe, hogy amikor nyolcadikos leszek, én is ilyen tanuló akarok lenni. Hát bekövetkezett. 7 esztendő múlva, 1936-ban, ha jól emlékszem, nyolcszor szólított ki az igazgató mindenféle jutalomra. Hát akkor ez a teljes megdicsőülés élménye volt számomra. Ennek persze komoly munka volt az előzménye. Ebben az évben négy pályázatot is írtam az önképzőkörben, és ezek közül az egyik maga 200 oldal volt. Már nem emlékszem, hogy hoztam én ezt össze, mindenestre odahaza, a szülői házban sikerült kivívnom, hogy engedélyt kapjak a tízórás villanyoltásra. Akkor az tett boldoggá, hogy esténként tanulhattam.

Sz.Z.: És azóta?

B.GY.: A noviciátusban mégiscsak volt valamiféle istenélményem. A noviciátus időszaka számomra kutya kemény volt, mivel reggel fél hattól az esti fél tízes lámpaoltásig dróton volt rángatva a dolgozó. Két előljáró folyton a sarkunkban volt, és ők döntötték el, hogy mit hogyan csináljunk. Mindenre volt alszabály, főszabály, és ez aztán összekapcsolódott egy nagyon szigorú szilencium-fegyelemmel. Beszélgetni nem lehetett ám akárhol és akármikor. És akkor mindezeknek a hegyébe 10 vagy 12 nap bent lét után kezdődött a nyolcnapos lelki gyakorlat, amelynek az első 4 napja ugyan még enyhébb volt, mivel még nem volt teljes szilencium, de már ez is tökéletesen elviselhetetlennek tetszett számomra. Megpróbáltam szervezkedni, rábírnai a noviciustársaimat, hogy álljunk oda az előljárónk elé, és mondjuk meg neki, hogy ennek így semmi értelme. De senki sem akadt, aki hajlandó lett volna erre, úgyhogy hamar beláttam, hogy ha nem akarom itthagyni a vállalatot, akkor bele kell nyugodnom a szabályokba. Lélektanilag talán ennek a belenyugvásnak a következtében történt bennem valami a szigorúbb 4 nap, a teljes hallgatás időszaka alatt, amit csak akként tudok rekonstruálni, hogy úgy éreztem, az életben soha többet nem akarom kinyitni a számat, csak csendben lenni, letérdepelni a kápolnában, és élvezni az Isten békéjét. És ez még a lelki gyakorlat befejezése után is tartott, észre is vették rajtam.

Két előljárónk volt: egy komoly, szigorú, aszketikus, akit mondjuk Don Quijotéhoz lehetne hasonlítani, és a promagister, ő volt Sanzo Panza, a kisüsti. Ez utóbbi az egyik sétán furcsán nézett rám, és azt mondta: "Carissime, bele ne keseredjék már a nagy életszentségbe!"

12 hónap múlva, amikor a fogadalom letétele után 3 napra haza lehetett menni, apámmal és anyámmal fölkerestem a mátyásföldi plebánost, és ott is úgy viselkedtem, ahogy számomra akkor természetes volt, mire azt mondta a plebános, a Szabó Feri az apámnak, hogy "Nézd csak, egész átszellemült ez a gyerek!" Pár napot lehetett otthon lenni, de én már alig vártam, hogy visszakerüljek a családi körből a rendház boldogító levegőjébe. Valami tényleg történhetett velem a lelki gyakorlat alatt, ami maradandó, mert a Kalazantiumban aztán az egyik kispap barátom beleboxolt a vállamba, és azt mondta: "Ez nem te vagy!" Na, ez az istenélmény jelentős volt.

Sz. Z.: Faludy György a Pokolbéli víg napjaim című könyvében azt mutatja meg, hogy még a börtönben, akár a sötétzárkában is lehetnek az embernek boldog pillanatai, ha a belső szabadságát, a lelki függetlenségét meg tudja őrizni. Van-e neked ilyen tapasztalatod?

B. Gy.: Hogyne. Előfordult, hogy elbőgtem magam a börtönben - a boldogságtól. Mondom az elejétől. 1953: gyűjtőfogház és fogház. Egypár hónapig tart, amíg Sztálin és Rákosi világában lefolyik a bevezető procedúra, amelyikben eljuttatják a dolgozót oda, ahol a jelszó az, hogy "Itt fog elrohadni!" Két hónapig Fő utca, két hónapig Markó, a Fő utcában elkészítik a bűnlajstromot, a Markóban kiszabják érte a jutalmat, és akkor az embert elviszik a letöltő intézetbe, aminek szintén megvan a maga procedurája. Kezdődik a könyv nélküli magánzárkával. Érdemes volna egyszer a másik oldalt is megkérdezni, hogy ennek mi a rendeltetése? Tehát könyv nélküli magánzárka, és nem tudja az ürge, hogy meddig tart. Ez az én esetemben azt jelentette, hogy egyetlen támaszpont maradt az életemben, és ennek a támaszpontnak az a neve, hogy Isten. Na, hát mit kíván az Isten egy ilyen magamfajta gondolkodásútól? Szigorú napirendi fegyelmet. Óráim nem voltak, de ébresztő és takarodó volt, úgyhogy reggel 5-től este 9-ig óra nélkül is szigorúan be tudtam osztani az időmet.

Sz. Z.: És milyen napirendi pontok voltak?

B. Gy.: Zsolozsma, meditáció, mise (persze se könyv, se szerszám; a szövegekre visszaemlékezik az ember), adoráció, reggeli imádság, esti imádság, magyar és német irodalom, filozófia, teológia: szabadegyetem saját magamnak az összes emlékeimből. Ja és persze az énekóra. Halkan énekeltem... Észrevettem, hogy a smaszerek figyelték. De volt kedvem énekelni is, annak ellenére, hogy eközben millió testi nyavalyám volt, gyomorégés és nem tudom, még mi a fészkes fityfene. Meg is fogalmaztam magamnak valami olyasmit, hogy "Na, Bulányi, ilyen szent még sose voltál". És mivel egy szerzetesbe azért csak beleverődik valahogy az, hogy akkor van az ember rendben, ha szent életet él, ennek következtében nagyon jól éreztem magam. Közel voltam az Istenhez.

Nagyon jó a kérdés, máris eszembe jut a következő dátum: 1953. január 24-én szállítottak át a kis fogházba. Ebben az évben halt meg Sztálin, jött Nagy Imre, és hát ennek előbb-utóbb börtön-következményei is voltak. Összeszedték a kínzó szerszámokat, a vasbahúzás kellékeit. Megmaradt ez a dátum: 53. november 20-án egyetemes Csillag-átrendezés. Jobb Csillagból bal Csillagba, egyes szárnyból kettes szárnyba.

Sz.Z.: A Csillag a börtön?

B.Gy.: A gyűjtőfogházban egy-egy csillag az egy-egy épüleategység. Én a bal csillag második emeletére kerültem. Pillanatokon belül megállapítottam, hogy rajkosok, csendőrök, nyilasok, vezérkari tisztek meg papok vannak itt. A nyilasok mondták: ha ők itt vannak, akkor nem valami jó helyen vagyunk. Hamarosan megtudtuk, hogy az összes többieknek kiosztották a beszélőre meghívó cédulát, a levelezőlapot, amelyen írhatnak, meg a csomagcédulát. Nekünk

semmit, csak az jutott, hogy a Sztálin halálát követő fellazulás következtében olyan séta volt, hogy mindenki azzal mászkálhatott, akivel akart, és lehetett beszélgetni, szemben azzal, hogy "Kezek hátra!" és "Kuss legyen!" Hát dumáltunk is arról, hogy "Meghalt Mátyás, oda az igazság!" Mi is ugyanolyan elítélt rabok vagyunk, mint a többiek, tehát nekünk ugyanúgy jár a levél, a csomag meg a beszélő. De hogyan lehet az embernek a jogait kiharcolni? Éhségstrájkjal!

Megállapodtunk nem tudom hányan, hogy nem vesszük át az ételmezt. Az egynegyede meg is tartotta, úgyhogy jöttek sorban az operatívok, és fenyegettek meg rábeszéltek, ennek az eredményeképpen az ebédet már talán csak heten nem vettük át, a következő napi ebédet pedig már csak hárman utasítottuk vissza. Elkülönítettek, aztán a második nap ebéd után ezt a három árva pókot átvitték a kórházba és kényszerzubbony meg etetés. Ez igazából semmiféle problémát nem jelentett, de a két másik gyerek azt mondta, hogy akkor ők inkább esznek, úgyhogy egyedül én lettem erőszakkal megettetve.

Ott, a kisházban volt a kórház. Külön szobát kaptam, rendes matraccal, nem szalmazsákkal. És itt történt valami. 1954 januárjában vagyunk. Egyik nap bejött hozzám egy ávos egészségügyi dolgozó. Talán nem kell mondanom, hogy ha valaki a cölibátust vállalja, az még sokkal jobban észreveszi, mint mások, ha a nő nemből valaki csinos és kívánatos. Hát ez egy csinos és kívánatos hölgy volt, nagyjából korombeli lehetett, és európai hangon beszélt. Az egészségügyi kimutatásához szükséges adatokat szedte össze. Mikor születtem? Mondtam, hogy 1919-ben. Na és ez az ávos nő annyira emberként kezelt engem, hogy közölte velem, hogy ő is 1919-ben született. Hát ilyesmit soha nem tesz egy ávos, a bizalmasságnak ilyen fokába egyikük sem megy bele.

Miközben elvégezte a dolgokat, kiderült énrólam minden tudnivaló, az is, hogy pap vagyok. Volt a nyakába akasztva egy tálca, amelyben mindenféle gyógyszerek voltak. Megkérdezte, nincs-e szükségem valamilyen gyógyszerre. Fölbátorodva ettől a beszélgetéstől, azt válaszoltam, hogy gyógyszerre ugyan nincsen semmi szükségem, de egy amolyan másfajta kis kerek fehér bizony nagyon kellene. És erre az ávos nő azt mondta nekem: "Hát lelki áldozás is van a világon!" Én azt tudom, meg gyakorlom is - feleltem megdöbbenve-, de hát már nagyon vágyom amarra. Ezzel ő elment, és 1954. február 2-án, az első misém 11. évfordulóját követő napon, reggel, szokásos gyógyszerosztó körútja során, megint bejött ez a nő a szobámba, odajött az ágyamhoz, fél térdre ereszkedett, belenyúlt a keblébe, kihúzott a selyem papirosból egy olyan kis kerek fehérét és azt mondta: "A bátyám ferences pap, és ma reggel magáért misézett. Vegye magához azonnal, mert engem falhoz állítanak!"

Lapozok tovább. Az ezután következő boldog pillanat a váci kitörés. Ezt egy párszor már elmondtam, úgyhogy most csak azt az egyetlen mozzanatot említem meg, amikor jöttünk Budapest felé. 1956. okt. 27-e volt, korán sötétedett, és a teherautó sofőrje Dunakeszin túl már nem mert hozni bennünket, mert lőttek. Bekopogtattunk egy ismeretlen dunakeszi magyarnak a házába. Én akkor még nem voltam agg öregember, 40 éves se voltam, és egy 18 esztendősrác volt mellettem, egy görög-katolikus papnak a disszidáláson kapott gyereke, akit magamnál tartottam, hogy ne csináljon hülyeséget. A házigazdák a földön aludtak, hogy szegény rab magyarok befeküdhessenek a paplanos ágyba. Ez a történet egy kicsit visszahozza 56-nak a levegőjét, amikor az embernek többször volt bőghetnékje.

1960. december 9-én a márianosztrai szabadulás sem volt egészen jelentéktelen. Amikor életfogytig tartó ítélet és sok év börtön után az egyik smasszer elkiáltotta magát: "Bulányi, minden cuccával a trepnire!" Mentem is minden cuccommal, ami egy csajka volt meg egy kanál. Egy pár óra múlva a mátyásföldi családi házból visszakapta a fiacskáját, és mikor már holtfáradtan éppen lefekvéshez készültünk, akkor szabadulásomról családi telefonnal hírt adás következtében vidékről betoppan egy első nemzedékbéli házaspár, harminc évesek talán, nagyjából a te korodbeliek, úgyhogy nincs lefekvés, hajnalig megy a duma, és csak azután pihenünk le. Na hát ez is az emelkedett pillanatok közé tartozik.

1967 őszén állt össze újra egy közösség. A börtöntől 67-ig tartott a fogadalmam, hogy nem csinállok kisközösséget, mert úgyse lenne abból semmi, csak én kapnék ismét egy újabb életfogytiglanit. Úgyhogy összesen annyit tettünk, hogy évente négyszer Juhász Miklóssal, Vadas Éva nével és Fekete Gabival, tehát ezekkel a börtönviselt fő bűnösökkel a névnapokon találkoztunk, mert erről azt mondhattuk volna az ÁVÓ-nak, hogy mi már csak nem fertőzzük meg egymást. Nem is lett belőle semmi baj. 67 őszén Demeczky Jenővel, Turiák Ildivel és Debreczeni Zsuzsával újra elkezdtük a kisközösséget. De nem ez az érdekes, hanem az, hogy 69-ben Csatárkán megtartottuk a börtön utáni évek első lelkigyakorlatát, ahol, azt hiszem, öten voltak, én voltam a hatodik. A kis faházikó szobájában voltak az előadások és az alvás, a konyhában pedig főzicskéztünk. Milyen lelkigyakorlat az, amelyiken nincsen Oltáriszentség? Volt nekem egy nyakban hordható szentségtartóm, ez volt akkor a Tabernákulum: napközben kiakasztottuk az orgonabokor egyik ágára. Fogalmam sincs, milyen jézusi szöveget analizáltunk, de mi az analizálástól akkor transzban voltunk. Voltak nyilván elmélkedések és adorációk, és a harmadik nap végén záróelmélkedést gyártott mindenki; talán ekkor kezdődött ez a szokás. Nem tudom, mit énekeltünk, mit nem énekeltünk, de hát a végén sírtam, mint a zálogos csacsi. Mindössze néhányszor fordult elő ilyesmi az életemben. Ez a lelkigyakorlat akkor az érzelmi kielégülés legmagasabb fokát jelentette számomra. Nahát ez az alkalom a boldogságtörténeteim magas hegycsúcsát jelenti azóta is.

Mikor voltam ezután ilyen boldog? 1968. február 2-án, azaz pontosan 14 évvel azután, hogy a kisfogház kórházának egyszemélyes kórtermében megkaptam a szentostyát. A Petzval utcába mentem reggel, munkára, a vaslemezárúval foglalkozó üzembe, a Tempó dolgozójaként. Éppen előző nap volt Pécelen Halász Bandi bácsinál zárt templomajtó mögött az ezüstmisém. Ott volt apám, anyám, Kamilla nővérem és férje, rabtársak, Bokor-tagok, és még egy-két pap, akikkel a börtönben haverkodtam össze. A tempós melő mellett írtam a KIO-t, éppen a III. kötet második részében tartottam. Eléggé el voltam maradva a terveimtől, mert hátravolt még egy 4-es és egy 5-ös könyv, és 64-ben azzal kezdtem el az írást, hogy 68 végére az első vázlatos megfogalmazásnak meg kell lennie. Így mentem a Petzval utcába, ahol igazgattuk a vaslemezeket, és csináltam egy hülye mozdulatot. Ezek a vaslemezek 60 centis mély gödrökbe voltak beásva, és én, hogy könnyebben hozzáférjek, betettem a lábamat. Egyszer csak átfordult a vaslemez, a lábam benn volt, és elkezdtek hullani, szépen, nyugodtan, és hát rám hullott nem tudom hány tonna belőlük. Persze üvöltözés, hogy segítség, segítség, és miközben a vasak hullottak, az emberek meg üvöltöztek és jöttek a pajszerekkel, hát engem eltöltött valami, és megállapítottam magamban, hogy most kaptam meg a Jóistentől az ezüstmisés ajándékot, mert ez minimum 3 hónap betegszabadságot jelent, és az alatt én be tudom hozni a KIO-ban a lemaradásomat. Egy hónap alatt be is fejeztem a III/2-es fejezetet, az ezt követő hónapban megírtam a IV. könyvet, amit a Bokorban regénynek neveztek el, mert ez a rész olvasmányosabb, mint a többi; nem is kellett hozzá olyan rengeteg elemző munkát végezni, mint az első háromhoz vagy majd az ötödikhez.

A következő felemelő pillanat szintén a KIO-hoz köthető: Vadas Éva nével sűrű kapcsolatban voltam, mert már "tempós" koromban is fordítottam az Országos Fordító Irodának, és ezt a munkát utána is folytattam. A gépelőnek külön pénzt fizettek, úgyhogy Éva néni rendszeresen, egy héten többször is járt hozzám, fél napig azért verte a billentyűt, hogy pénzt keressen, fél napig pedig azért, hogy a KIO-t diktálhassam neki. Valamikor 1970 vége felé eljutottam a 137. numerus végéhez, de semmiféle biztosíték nem volt arra, hogy én ezt valaha is be tudom fejezni. Amikor aztán az utolsó mondat után egymásra néztünk, felálltunk és énekelni kezdtük: "Téged, Isten, dicsérünk..." Most látszik, hogy milyen sokszor voltam én már boldog.

Sz.Z.: Amikor elkezdtünk beszélgetni, azt mondtad, hogy ma sem vagy boldogtalan.

B.Gy.: Idáig én csúcsokról számoltam be, és azokról mondtam, hogy ezek akkor boldog pillanatok vagy időszakok voltak. Ami nekem manapság emberi öntudatot ad, az az, hogy nem tudta sem az államhatalmi gépezet, sem a Vatikán eltörni a gerincemet. Nem kellett az életem során eljutnom oda, hogy hímezek-hámozok, és nem azt mondom, amit gondolok. Az utolsó három évtizedről nehezen tudok még e témakörben beszélni, de ha most mégis visszanyúlok a boldogsághegyek közé, akkor az 1997. szeptember 17-e és az azt követő egy hónap a Duna-parti kápolnában mondott misémmel együtt megint egy ilyen csúcs volt. Nem 300 esztendővel halálom után rehabilitáltak, mint Galileit, mert megérhettem, hogy beleírhatom a Hittani Kongregáció által összeállított antológiába, hogy az emberi lelkiismeretet nem lehet kényszeríteni, és e lelkiismeret által jutunk az Istenhez. Az én boldogságom abból adódik, hogy megengedhetem magamnak azt a luxust mind a mai napig, hogy azt mondjam, amit gondolok.